

3. Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia / 18 hrudnia 2006 roku // Rekomendatsiia 2006/962/ IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (IeS).URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975
4. Uvarkina O., Puchkov O. Osvita v komunikatyvnomu prostori. Vyshcha osvita Ukrainy, tom I. Temat.Vyp.«Pedagogika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii». Kyiv-Kirovohrad, 2014. P.107-111.
5. Shtoff V. Modelirovanie i filosofiya. Moskva:-Leningrad: Nauka, 1966.302 p.
6. Yamburg E. Garmonizatsiya pedagogicheskikh paradigm – strategiia razvitiia obrazovaniia. URL: <http://www.mgppu.ru/ru/practice/conf/doc.php?d=159>
7. Commission of the European Communities. Brussels, 21.11.2001.COM (2001) 678 final. Communication from the Commission «Making a European Area of Lifelong Learning a Reality». URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ>
8. Daszkiewicz M., Wrona S. Kształcenie ustawiczne – szansa czy konieczność (implikacje marketingowe dla uczelni ekonomicznych). Marketing i Rynek.2014. № 8. С. 223-228. DOI: 10.18276/pzfm.2015.41/1-21
9. Kushnir V. Innovative Education as a Means of Formation of Teachers. Scientific notes. Iss. 102. Ser.: Teaching science. Kirovograd: V.Vynnychenko KSPU, 2012. P. 63-69.
10. Organizacja system edukacji w Polsce 2009/2010. Komisja Europejska: Eurybase, 2010. 340 s. (Polskie prawo).
11. Salata E. Praktyczne kształcenie nauczycieli edukacji techniczno. Kształcenie zawodowe w kontekście europejski cnam kwalifikacji: Monografia. 2008. pp. 208-214.

УДК: 364.4 – 055.5/.7 : 347.639

ПРОФІЛАКТИКА СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА ЯК АКТУАЛЬНА ПОТРЕБА СЬОГОДЕННЯ

Лещенко О. Г.

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

leon22a@ukr.net

Автор статті розглядає явище соціального сирітства, шляхи його профілактики, наслідки виховання дітей в інтернатних закладах. Було зроблено такі акценти: на визначенні поняття «альтернативний догляд», на аналізі міжнародних нормативно-правових документів як передумов подолання соціального сирітства, на закордонному досвіді щодо заходів з вирішення проблеми соціального сирітства. У статті було розкрито сутність та напрями первинної та вторинної профілактики соціального сирітства.

Ключові слова: профілактика, сім'я у складних життєвих обставинах, соціальне сирітство, гейткіпінг.

ПРОФИЛАКТИКА СОЦИАЛЬНОГО СИРОТСТВА КАК АКТУАЛЬНАЯ ПОТРЕБНОСТЬ СЕГОДНЯШНЕГО ДНЯ

Лещенко Е. Г.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина

leon22a@ukr.net

Автор статьи рассматривает явление социального сиротства, пути его профилактики, последствия воспитания детей в интернатных учреждениях. В статье акцентируется внимание на определении понятия «альтернативный уход», на анализе международных нормативно-правовых документов как предпосылок для преодоления социального сиротства, на зарубежном опыте решения проблемы социального сиротства. В статье раскрыты сущность и направления первичной и вторичной профилактики социального сиротства.

Ключевые слова: профилактика, семья в сложных жизненных обстоятельствах, социальное сиротство, гейткіпінг.

PREVENTION OF SOCIAL ORPHANHOOD AS ACTUAL NEED OF THE SOCIETY

Leshchenko O. G.

Zaporizhzhya national university, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

leon22a@ukr.net

The author of the article researches peculiarities of prevention of social orphanhood. Attention is focused on the major term “social orphanhood”, the causes of it, on the consequences of raising children in orphanages. It is determined the prevention and directions of primary and secondary prevention of social orphanhood in this article. It has been analyzed an international legal documents about prevention of social orphanhood such as recommendation of the Committee of Ministers to member states on children’s rights and social services friendly to children and families, EU aquis and policy documents on the right of the child, Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community Based Care, Commission Recommendation “Investing in children: breaking the cycle of disadvantage”. The family in difficult life circumstances is a category of the family, which under the influence of internal or external factors adverse economic, social, psychological circumstances, or there is social isolation, temporarily cannot execute of the parental responsibilities for the upbringing of their children or to properly care for them. The primary prevention of social orphanhood is considered through the ways of preventing the emergence of orphanhood as a phenomenon in general, and secondary prevention - through the effective solution of the problem of social orphanhood, such as placement of children deprived of parental care into alternative forms of family upbringing. The following emphasis has been made on the definition of the concept of “alternative care” and on foreign experience in solving problem of social orphanhood. The alternative care is defined as all types of care, facilities provided to children (under 18 years of age) who are not under 24-hour care of at least one of the parent because of different reasons and unexpected family life circumstances. The article notes that gatekeeping is an approach to the children’s custody system reforming in general and preventing their placement in orphanages in particular. The author of the article outlines the main mechanisms of gatekeeping: assessment of the needs and conditions of the child’s life; planning and provision of services in the community, preceding the referral of the child to the system of residential institutions; assistance in returning a child-orphan to a biological family or placement in a family form of care (care, adoption, foster family, and child support); assistance to the child in the building of it independent life.

Key words: prevention, family in difficult life circumstances, social orphanhood, gatekeeping.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Сім’я є головним середовищем гармонійного розвитку дитини. Тому завданням відповідальної держави є створення умов для ефективного функціонування сім’ї задля виконання нею головної функції – виховання дітей. Проте сучасна українська сім’я сьогодні знаходиться у кризовому стані, соціальній деградації, що характеризується такими ознаками: погіршення матеріального становища сім’ї; зловживання батьками алкоголем; зростання рівня відчуження дітей від сім’ї; падіння авторитету батьків порівняно з авторитетом однолітків; бездоглядність дітей тощо. Як наслідок, збільшується кількість дітей, що залишаються сиротами при живих батьках. При цьому українська система соціального захисту дітей, позбавлених батьківського піклування, характеризується переважно інституціональністю.

Тривожні тенденції щодо виконання своїх функцій українською сім’єю спостерігаються у збільшенні кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в інтернатних закладах. У Щорічній доповіді уповноваженого з прав людини за 2016 рік зазначено, що в Україні налічується 774 інтернатних заклади та установи соціального захисту дітей, де виховується близько 104 тис. дітей, це більше, порівняно із 2000 роком, коли в інтернатах виховувалось 99 тис. дітей. Причому, майже **92% з них** – це соціальні сироти, тобто діти, батьки яких були позбавлені батьківських прав [1, с. 557].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми і на які спирається автор.

Дослідження питання соціальної профілактики здійснювали Н. Дівіцина, Н. Заверико, В. Оржеховська та ін. Проблема соціального сирітства досліджувалась науковцями О. Безпалько, З. Кияниця, Л. Калашник, Б. Кобзар, М. Галагузова, Ж. Петрочко, Р. Пеша, Л. Смагіна та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Мета дослідження – визначити зміст профілактики соціального сирітства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Поняття «соціальне сирітство» розглядається як явище, зумовлене ухилянням або відстороненням батьків від виконання батьківських обов'язків щодо неповнолітньої дитини [2, с. 557].

Причинами соціального сирітства є складна соціально-економічна та політична ситуація в Україні, безробіття, бідність сімей, алкоголізм батьків, конфліктні стосунки між батьками та дітьми. Саме в таких життєвих ситуаціях кожній сім'ї потрібна підтримка, що дозволить їй вийти з кризи та покращити свою життєдіяльність. Проте неможливість отримання сім'ями з дітьми підтримуючих послуг за місцем їх проживання призводить до подальшого вилучення дітей із сімей або самостійного влаштування батьками власних дітей до інтернатів у зв'язку зі своєю нездатністю задовольнити їхні потреби через бідність чи безробіття. До того ж майже не проводиться робота з сім'єю щодо ліквідації причин вилучення дитини з метою відновлення біологічної сім'ї.

У Конвенції ООН про права дитини наголошено на невід'ємному праві кожної дитини виховуватись у сім'ї, оскільки саме сімейне середовище є необхідною умовою гармонійного розвитку дитини.

Необхідність подолання соціального сирітства як явища в Україні зумовлена негативними наслідками виховання дітей в інтернатних закладах, які призводять до проблем у дитячому розвитку: фізичному (недостатня увага, недорозвиток об'єму мозку), психоемоційному (госпіталізм, відсутність прив'язаності до значущого дорослого, відсутність співчуття, нерозвинені комунікативні навички, невпевненість дитини у собі тощо), соціальному (неуспіхи у навчанні, брак знань про суспільство та сімейні стосунки, агресія до інших, антисоціальна поведінка тощо).

Термін «профілактика» у психолого-педагогічній літературі визначається як діяльність з попередження соціальної проблеми, соціального відхилення чи утримання їх на соціально дозволеному рівні за допомогою усунення чи нейтралізації причин, що їх породжують. Розрізняють первинну та вторинну профілактику.

Дослідження сутності та змісту соціальної профілактики дозволило розглядати первинну профілактику соціального сирітства через шляхи попередження виникнення сирітства як явища взагалі, а вторинну профілактику – через ефективне вирішення проблеми соціального сирітства, а саме: влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, в альтернативні форми сімейного виховання.

Попередження виникнення явища соціального сирітства пов'язане зі створенням у країні умов для ефективного виконання сім'єю власних функцій (серед яких виховна, економічна, рекреаційна, психотерапевтична тощо) та наданні підтримки під час кризових періодів її життєдіяльності. Соціальна підтримка сім'ї реалізується шляхом надання сім'ї необхідних послуг, спрямованих на налагодження її функціонування та збереження біологічної сім'ї.

Наразі у світі створюються умови для покращення якості надання соціальних послуг сім'ям у складних життєвих обставинах. Це засвідчує оновлення міжнародної нормативно-правової бази, представлене такими документами: Керівні принципи щодо альтернативного догляду за дітьми, за якими уряди країн-членів ООН отримують підтримку у формуванні такої політики та її реалізації, яка б передусім підтримувала біологічну родину кожної дитини та забезпечувала її повноцінне функціонування. У Керівних принципах наголошено на відповідальності держави щодо: доступу сім'ї до усіх необхідних послуг, які б підтримували

її у виконанні батьківських обов'язків (стаття 3); забезпечення альтернативної опіки для дитини на рівні громади (стаття 5); особлива увага має приділятися вразливим сім'ям з дітьми [3, с. 11].

За Керівними принципами визначено поняття «альтернативний догляд» як усі види догляду, влаштування, що забезпечуються дітям (до 18 років), які з будь-яких причин і за будь-яких обставин не перебувають під цілодобовою опікою принаймні одного із батьків [2, с. 209].

Виділено два основні Керівні принципи щодо альтернативного догляду за дітьми [3, с. 12]: необхідності та відповідності. Принцип необхідності означає, що в центрі уваги повинно бути право дитини на опіку, виховання та проживання у своїй сім'ї. Вилучення дитини може бути тільки крайньою мірою, коли є надзвичайно велика необхідність у цьому. Перед тим, як буде прийняте рішення про вилучення дитини, має бути проведена ретельна оцінка потреб дитини із залученням усіх зацікавлених сторін та самої дитини.

Принцип відповідності, за яким визначено ряд можливих альтернативних форм опіки для дітей, які залишилися без батьківського піклування. Цей принцип забезпечує урахування індивідуальних потреб дитини при влаштуванні її у відповідну форму альтернативної опіки [3, с. 12].

Усі зусилля повинні бути передусім направлені на те, щоб дитина могла залишатися під опікою чи повернутися під опіку своїх батьків. Державам слід забезпечити сім'ї доступ до необхідних форм підтримки при виконанні ними своїх обов'язків по догляду за дітьми (ст. 3). Вилучення дитини з сім'ї повинно бути тимчасовим і мати мінімальну можливу тривалість (ст. 13).

З 2012 року діють Загальноєвропейські рекомендації щодо переходу від інституційної системи догляду до системи, яка базується на послугах у сім'ї та громаді, що є інструкцією щодо необхідних кроків та рішень для ефективної заміни інституційного догляду на систему догляду на базі громади.

Інший актуальний документ – Постанова Європейської комісії «Інвестиції у дітей: розірвати коло неблагополуччя» (2013), згідно з якою пріоритетність фінансування та підтримки надається проектам щодо покращення доступу до послуг з раннього розвитку дітей, удосконалення системи соціальних послуг для сімей з дітьми, покращення системи соціальних виплат [3, с. 12].

Рекомендації Ради Європи щодо прав дитини та соціальних послуг, дружніх до сімей з дітьми, мають на меті розвиток соціальних послуг для дітей та сімей. Фундаментальними принципами надання соціальних послуг членам сім'ї є найкращі інтереси дитини, право дитини на участь та право дитини на захист.

Міжнародні нормативно-правові документи щодо подолання соціального сирітства стали підґрунтям для впровадження цих змін через соціальну підтримку сімей з дітьми. Ми вважаємо, що первинна профілактика соціального сирітства відображена в таких тенденціях Європейської політики щодо соціальної підтримки сім'ї: 1) підтримка і зміцнення сім'ї – це основний елемент стратегій подолання бідності дітей; 2) створення ефективної підтримки сімей з дітьми – завдання місцевої влади; 3) інтегрований підхід у роботі всіх служб; 4) розвиток універсальних послуг – розвиток батьківського потенціалу, доступ усіх сімей; 5) раннє виявлення вразливих сімей; 6) моніторинг і оцінка результатів для поліпшення якості послуг[3].

Закордонний досвід первинної профілактики соціального сирітства відображений у заходах, спрямованих на підтримку сімей, що опинились у складних життєвих обставинах щодо питання виховання дітей. Так, підтримка сімей у складних життєвих обставинах у Великобританії характеризується такими заходами: відвідання домівок сімей, які чекають на появу дитини, що є опосередкованим контролем над можливим насильством; оцінка потреб

дитини та її батьків; центри консультування сімей, що розлучаються; робота з батьками у структурованих (за проблемами) групах з метою подолання проблем спільними зусиллями (батьки новонароджених дітей або «анонімні алкоголіки»); програми роботи з матерями із розумовими розладами.

Цікавим є досвід діяльності служб підтримки молодих сімей та раннього дитинства у Північній Ірландії, представлений Л. Буніною. Програма «FamilySupport» (Підтримка сім'ї) – програма з відвідування сім'ї вдома, за якою пропонується практична допомога та емоційна підтримка родинам за напрямками: догляд за дитиною, її здоров'я та гігієна, ведення домашнього господарства; консультування з питань розподілу бюджету, закупівель, приготування їжі й харчування; піклування про здоров'я й добробут сім'ї.

У працях І. Братусь представлено досвід організації соціальної допомоги юним матерям таїхнім дітям у сервісних центрах США. Ця допомога спрямована на створення умов для адаптації до життя, догляду за дитиною, ведення господарства, отримання спеціальності і роботи.

У дослідженні Л. Калашник було визначено такі альтернативні заходи щодо зниження рівня сирітства у Китаї (КНР): законодавче обмеження народжуваності (норма – це одна дитина у сім'ї, якщо дітей більше, то ліквідація пільг та виплат сім'ї); соціальний та віковий ценз для вступу до шлюбу та народження дітей: для жінок – 21 рік, для чоловіків – 23 роки; пропаганда вільних стосунків між чоловіком та жінкою як прояв гендерної рівності; турбота про людей похилого віку (не потрібно мати дітей для того, щоб вони піклувалися про батьків у старості, про літніх людей буде піклуватись держава); пропаганда пізніх шлюбів та пізніх пологів; заохочення всиновлення та опіки родичами дитини [4, с. 97].

Представлені заходи мають на меті здійснення підтримки сімей з дітьми як спосіб попередження вилучення дітей із сім'ї.

Вторинна профілактика соціального сирітства полягає у вирішенні існуючої проблеми шляхом улаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, в альтернативні форми сімейного виховання. У світовій практиці існує кілька альтернатив утриманню дітей у державних установах.

Вчені І. Грига та Т. Семігіна виділяють різні напрями соціально-педагогічної роботи з сім'єю як засобу запобігання появі бездоглядних дітей або їхньої інституціалізації [5, с. 25]: розміщення дітей із девіантною поведінкою та дітей-сиріт у прийомних сім'ях; усвідомлене батьківство; організація груп само- та взаємопідтримки і допомоги, діяльність фахівців із сімейної просвіти; формування гендерної рівності, захист жіночих, дитячих прав у сім'ї та суспільстві; запобігання й боротьба із насильством, наркоманією, алкоголізмом, проституцією в родині; навчання членів сім'ї поведінці у кризових ситуаціях (підтримка та догляд тяжкохворих, спілкування з ними та найближчим оточенням, перебування члена сім'ї під слідством та у в'язниці тощо); підтримка сім'ї в кризових ситуаціях (смерть члена сім'ї, вихід дитини з сім'ї, випадки насильства в сім'ї, вимушена зміна місця проживання, втрата роботи членами сім'ї, народження дитини з особливими потребами); забезпечення умов для поєднання праці з сімейними обов'язками і з життєвими інтересами людини; планування сім'ї, профілактика ранніх та небажаних вагітностей через статеве виховання.

У країнах Європи поширеним стало явище гейткіпінгу – це філософія, політика, концепція й водночас механізм, що відображає нові підходи до реформування системи опіки над дітьми взагалі і запобігання розміщення їх в інтернатних закладах зокрема [6, с. 25]. У цих країнах практику влаштування дітей раннього віку в державні заклади опіки було припинене близько 50-ти років тому, а довготривалу опіку було замінено на короткотривале перебування дитини в закладі з її подальшою реінтеграцією в сімейне середовище.

Дослідники гейткіпінгу розглядають його у двох напрямках [6, с. 27]: і як механізм запобігання потраплянню дітей в інтернатні заклади та гарантії проведення роботи щодо

повернення дітей у біологічну сім'ю, громаду або влаштування в сімейні форми виховання (опіка й піклування, усиновлення, прийомні сім'ї, ДБСТ); і як складова процесу нормування, тобто забезпечення контролю доступу до послуг лише тих клієнтів, які найбільше потребують цих послуг.

Механізм гейткіпінгу реалізується через такі складники: оцінка потреб та умов життя дитини; планування і надання послуг у громаді, що передує направленню дитини в систему інтернатних закладів; сприяння поверненню дитини-вихованця інтернатного закладу в біологічну сім'ю чи влаштування її в сімейну форму виховання (опіка й піклування, усиновлення, прийомна сім'я, ДБСТ); надання допомоги дитині в організації її самостійного життя.

На нашу думку, гейткіпінг поєднує заходи первинної та вторинної профілактики. Стає зрозумілим, що перевагою гейткіпінгу є зміна ставлення: формування ставлення до дитини як до цінності та до відповідального усвідомленого батьківства як до обов'язку кожного; утвердження переконання про роль сім'ї як базового чинника повноцінного розвитку дитини на всіх рівнях: від особистісного до державного – є головною умовою забезпечення якості впровадження гейкіпінгу [6, с. 29].

В Україні наразі також створюються умови для впровадження сімейних форм виховання дитини у сім'ї. Підтвердженням цього є Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 526-р «Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки». Метою Стратегії є зміна системи інституційного догляду та виховання дітей на систему, яка забезпечує догляд і виховання дитини в сімейному або наближеному до сімейного середовищі.

Подолання явища соціального сирітства реалізується через моделі деінституціалізації (це переміщення дітей із «масових» закладів (інституцій) в альтернативне, більш турботливе середовище, а також надання допомоги за місцем проживання). В Україні виділяють такі моделі деінституціалізації (за І. Григою) [5, с. 20]: 1. Планування родини – статеве виховання, роз'яснювальна та просвітницька робота серед молоді щодо запобігання небажаної вагітності; підготовка молодих батьків; 2. Запобігання відмові та розміщенню дітей у державних закладах – соціальна підтримка вразливих сімей; індивідуальний супровід сімей з дітьми, розвиток соціальних послуг сім'ям із дітьми з особливими потребами. 3. Реінтеграція кровної/біологічної родини – надання послуг щодо воз'єднання та реабілітації сім'ї; 4. Усиновлення/удочеріння; 5. Прийомні родини; 6. Дитячі будинки сімейного типу.

Нажаль, не всі зазначені моделі деінституціалізації реалізуються в Україні у повному обсязі. Ми спостерігаємо здійснення профілактики соціального сирітства переважно вторинного типу тобто влаштування у нове сімейне середовище дитини, вже позбавленої батьківського піклування. Натомість первинна профілактика соціального сирітства через здійснення соціальної підтримки сімей з дітьми, покращення її функціонування та збереження біологічної сім'ї потребує більш інтенсивного вдосконалення.

Однак відбувається й поступова трансформація державної системи опіки та піклування за дітьми, що залишилися без догляду батьків, апробуються нові форми і методи підтримки кризових та прийомних родин. Так, однією з нових форм альтернативного догляду в Україні було визначено сімейний патронат. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 148 «Деякі питання здійснення патронату над дитиною» було визначено порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя; Типовий договір про патронат над дитиною; порядок оплати послуг патронатного вихователя та виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя; категорії дітей, які потребують послуги сімейного патронату [7].

Метою влаштування до сімейного патронату є екстрене надання «даху над головою»: тимчасове влаштування до повернення в біологічну сім'ю; влаштування для оцінки стану і розвитку дитини; влаштування для реабілітації дитини (насильство, жорстоке поводження, педагогічна занедбаність) тощо [7].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у заданому напрямі.

Отже, аналіз питання щодо попередження соціального сирітства показав, що основний аспект роботи з профілактики соціального сирітства в Україні полягає в реалізації первинної профілактики через здійснення оцінки потреб дитини, її сім'ї та попередження ситуацій вилучення дитини з сім'ї шляхом надання комплексної системи соціальних послуг у контексті соціальної допомоги, підтримки, консультування, соціального захисту сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. А поява нових моделей профілактики соціального сирітства викликана необхідністю викоринення системи стаціонарного догляду за дітьми, реалізації концепції гейткіпінгу, намаганнями припинити страждання, духовне зубожіння та втрату людського потенціалу, які є неминучим наслідком інституціалізації дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2016 рік. Київ: Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, 2017. 627 с. URL:file:///C:/Users/Dom/Downloads/Dopovid_2017.pdf(датазвернення: 12.09.2017).
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / За заг.ред. проф. І.Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
3. Кияниця З. П., Петрович Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. I. Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.
4. Калашник Л. С. Альтернативні заходи держави щодо зниження рівня сирітства (досвід КНР). *Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту*. 2010. № 1-2. С. 95-98.
5. Соціальні служби – родині: Розвиток нових підходів в Україні, (перевидання) / За ред. І. М. Григи, Т. В. Семигіної. Київ, 2003. 128 с.
6. Сімейноорієнтована соціальна робота: практичні аспекти. Конспект лекцій / За заг. редакцією В. О. Кузьмінського, С. С. Лукашова. Київ: Молодь, 2010. 128 с.
7. Деякі питання здійснення патронату над дитиною: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 148. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-%D0%BF>(дата звернення: 13.09.17).

REFERENCE

1. Shchorichna dopovid Uповnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny pro stan dotrymanna prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini za 2016 rik. Kyiv: Sekretariat Uповnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny, 2017. 627 p. URL: file:///C:/Users/Dom/Downloads/Dopovid_2017.pdf (datazvernennia: 12.09.2017).
2. Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery. 2-he vydannia / Za zah. red. prof. I. D. Zvierievoi. Kyiv, Simferopol: Universum, 2013. 536 p.
3. Kyianytsia Z. P., Petrochko Zh. V. Sotsialna robota z vrazlyvymy sim'iamy ta ditmy: posib. u 2-kh ch.; Ch. I. Suchasni oriientury ta kliuchovi tekhnolohii. Kyiv: OBNOVA KOMPANI, 2017. 256 p.
4. Kalashnyk L. S. Alternatyvni zakhody derzhavysh chodo znyzhennia rivnia syritstva (dosvid KNR). *Visnyk Ministerstva Ukrainy u spravakh simi, molodi ta sportu*. 2010. № 1-2. P. 95-98.

5. Sotsialni sluzhby – rodyini: Rozvytok novykh pidkhodiv v Ukraini, (perevydannia) / Zared. I. M. Hryhy, T. V. Semyhinoi. Kyiv, 2003. 128 p.
6. Simeinoorrientovana sotsialna robota: praktychni aspekty. Konspekt leksii / Za zah. redaktsiieiu V. O. Kuzminskoho, S. S. Lukashova. Kyiv: Molod, 2010. 128 p.
7. Deiaki pytannia zdiisnennia patronatu nad dytynoiu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.03.2017 r. № 148. URL:[http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-%D0%BF\(datazvernennia:13.09.17\)](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-%D0%BF(datazvernennia:13.09.17))

УДК: 371.32.91(07)

РОЛЬ КРАЄЗНАВСТВА У ФОРМУВАННІ ГЕОГРАФІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Побидайло Н. Г.

Інститут педагогіки НАПН України, вул. Січових стрільців 52 д, м. Київ, Україна

jolly2008@ukr.net

У статті піднімається актуальна проблема формування географічної картини світу учнів на сучасному етапі розвитку суспільства, підкреслюється важливість географічної освіти в цьому процесі. Також описується плановане дослідження, спрямоване на виявлення рівня сформованості географічних знань і уявлень учнів. Проведено теоретичний аналіз подібних досліджень, які існують у світовій і українській практиці.

Ключові слова: географія, географічна картина світу, науковий світогляд, учні.

РОЛЬ КРАЕВЕДЕНЬЯ В ФОРМИРОВАНИИ ГЕОГРАФИЧЕСКОЙ КАРТИНЫ МИРА: ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Побидайло Н. Г.

Інститут педагогіки НАПН України, ул. Сечевых стрельцов 52 д, г. Киев, Украина

jolly2008@ukr.net

В статье поднимается актуальная проблема формирования географической картины мира и научного мировоззрения обучающихся на современном этапе развития общества, подчеркивается значимость географического образования в этом процессе. Автор описывается планируемое исследование, направленное на выявление уровня сформированности географических знаний и представлений обучающихся. Проведен теоретический анализ подобных исследований, существующих в мировой и украинской практике.

Ключевые слова: география, географическая картина мира, научное мировоззрение, ученики.

THE ROLE OF LOCAL HISTORY IN THE FORMATION OF A GEOGRAPHICAL PICTURE OF THE WORLD: PEDAGOGICAL ASPECT

Pobidaylo N.G.

Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv city, Ukraine

jolly2008@ukr.net

The article raises the urgent problem of the formation of the geographical picture of the world and the scientific outlook of students at the present stage of society development, emphasizes the importance of geographical education in this process. The author describes the planned study aimed at revealing the level of the formation of geographical knowledge and the views of students. A theoretical analysis of similar studies existing in the world and Ukrainian practice was carried out.

Formation of the geographic picture of the world, playing an ideological role, is an integral part of the process of socialization - the assimilation of the individual social norms and values, knowledge and skills that allow him to function successfully in society. The formation of the geographic picture of the world, one way or another, is carried out by the majority of the well-known institutes of socialization: besides the school, they also have a family, media